

Objectes perduts, històries oblidades

Index:

- El perquè de la meva aportació.
- Objectes seleccionats.
- Relació dels objectes i el seu entorn.
- Projecte pel futur: Inventari d'objectes i oficis.

El perquè de la meva aportació.

En la Fira de Bonastre de l'estiu del 2014 vaig presentar una cortina de redolta i els procés per realitzar-la, seguint el records i les indicacions del meu pare.

Moltes persones, en visitar la fira, em varen comentar els seus records de cortines semblants, les vivències i fins hi tot l'interès per tornar-la a elaborar.

En les jornades Arnau Estella d'enguany pensem que seria interessant poder presentar l'inici d'un inventari obert dels objectes quotidians que s'han perdut en el pas del temps i amb ells la seva història. Per tal de poder-ho anar completant caldria la col·laboració de totes les persones que en tinguin records, segurament persones d'una certa edat i d'una bona memòria.

1

Objectes seleccionats.

1. Cortina redoltes, joncs i paper.
2. Esponges, manyocs i fregalls vegetals.
3. Detergents: saldó i Terra d'escudella.
4. Objectes palma: senalles, catifes, sàrries, creus de porta d'entrada.
5. Recipients de canya: salers, guarda agulles, altres.
6. Penjadors de nus de branca.
7. Entreteniments infantils.
8.

Objectes perduts, històries oblidades

Relació dels objectes i el seu entorn.

1. Cortina de redolta, verga, segment o branca de cep.

A l'entrada d'hivern, quan es podava la vinya, es guardaven les redoltes per fer carbonet, llenya prima per encendre el foc i també un bon feix de redoltes per fabricar les cortines pensant en l'arribada del bon temps, l'estiu, perquè amb l'arribada del bon temps també arriben les mosques i els mosquits, i es clar!, convé barrar-los-hi el pas .

Com que els pagesos seguien les hores de sol i de claror, a l'hivern a les 7 es fosc i negre, hi havia molta vesprada per aprofitar el temps.

Recordo, cap els anys seixanta, a l'hivern a casa, a Cal Regalat, després de sopar al menjador, tots anàvem cap a la cuina, a la vora del foc, i allí començava una activitat on s'hi implicava a tots els membres de la família. Era l'únic moment del dia on tots estàvem junts i ocupats amb diverses tasques en el mateix espai: l'avi, el padrí Joan, començava amb veu alta a resar el rosari; l'àvia, la iaia Mercè, fregava els plats; el papa, amb unes tisores de podar tallava els nusos de les redoltes; la nostre mare, la Carmeta, els meus germans i jo separàvem tots els nusos de les branques ja tallades. Els fragments tallats, mes o menys a la mateixa mida, els posàvem dins d'una caldera de coure. En el mateix moment hi havia al foc una olla gran escalfant aigua, quant arribava al punt d'ebullició, el papa abocava l'aigua bullent de l'olla a la caldera on hi havia els fragments de les redoltes per escaldar-les, calia esperar una estona fins que es refredessin i es clar! continuàvem passant el rosari.

L'endemà a la mateixa hora empeníem la tasca. Es treien les redoltes del remull, una vegada estovades el pare les travessava amb un filferro i a nosaltres ens tocava pelar-les per tal que la fusta de la redolta quedés ben neta. Una vegada tots els fragments estaven travessats amb un filferro prim, es torçaven en forma d'anella, amb unes alicates, s'anaven enganxant una a una formant tires llargues, la llargada s'adaptava a l'alçada del portal on s'hauria de penjar.

Aquesta tasca, la d'enfilar els fragments de redolta, era lenta i podia durar bastantes vesprades segons les mesures de la cortina i del portal on anava destinada.

Quan ja hi havia totes les tires enfilades i enllestides, s'anava a cal fuster a demanar-li un llistó ample i de la mida del portal. En aquest llistó si posaven una filera de claus de ganxo tancats, des d'on penjarien les tires de fragments de redolta.

Conservem unes imatges de nosaltres tres, els tres germans, segurament a l'estiu i davant el portal de casa amb la cortina de redoltes penjada.

Objectes perduts, històries oblidades

Els tres germans davant portal amb cortina de Cal Regalat. Any 1962

2. Esponges i fregalls vegetals.

M'explica la tieta Rosa Jané Rovira (83 anys) que ella de petita –finals anys 40- a casa seva a Cal Regalat, fregava els plats amb un “fregall” que no era altra cosa que un manyoc de cordes d’espart relligades. Mullades s’estovaven lleugerament, llavors calia energia per anar refregant i així netejant tots els plats i olles. Com a detergent s'utilitzava la pastilla de sabó fet a casa – aprofitant els olis vells- i que sovint es complementava amb la cendra del foc a terra.

Uns anys després es va canviar el manyoc de cordes pel fregall de carbassa, una mica més suau. El fregall de carbassa era econòmic, no contaminava i fàcil d'obtenir. Es tracta del fruit d'una carbassera, que cal deixar assecar, treure-li la pell exterior, pelar-la i escaldar-la perquè resulti més flonja, amb l'avantatge de poder-la reproduir cada any si es guarden les llavors i es planten a l'època adient.

Recordo que el nostre avi Joanet, cap els anys seixanta, utilitzava aquest fregall com esponja quan es rentava els peus.

Va ser un “avançat” perquè actualment a les botigues de productes naturals es ven aquest fregall com una “esponja vegetal exfoliant”.

3. Saldó i Terra de Escudella.

Anys enrere, en el terme de Bonastre hi havia un indret conegut com a “Saldonera”. Amb la paraula saldó es descriu una pedra gresosa, blanquinosa que en desgastar-se es converteix amb una pols. Es tracta de calcita reduïda a pols. La calcita es un mineral de poca duresa, la tercera classificada a l'escala de Moos. Sembla que als anys cinquanta s'utilitzava per refregar els plats i olles.

Objectes perduts, històries oblidades

Terra d'Escudella

Hi ha un blog de Joan Josep Isern a la xarxa que es diu "Totxanes, totxos i maons" on parla de la terra d'escudella. Adjunto el fragment.

Me'n recordo (30). (Amb cua final...) (Anys 1955-1960) "... Me'n recordo de quan, amb la mare, anàvem a l'adroguer del carrer de Valldonzella i compràvem una paperina de terra d'escudella per netejar les cassoles, olles, pots i altres estris de la cuina. La terra d'escudella - que l'adroguer ens servia a granel amb una pala petita- era exactament el que el seu nom indica: sorra formada per grans de diferents calibres que amb el seu poder abrasiu, a força de braços i amb l'ajut d'un bon fregall servia per desincrustar dels estris de cuina les restes del menjar que en aquella època es feia a les llars. Un menjar que, en general, tenia un nivell de qualitat -ingredients i sistemes de cocció- bastant baix i que, amb sort, et permetia resistir fins al següent àpat sense gaire sensació de desmai.

Cap a la meitat de la dècada dels 50 el producte es va, diguem-ne, sofisticar i va aparèixer envasat en un tub cilíndric que es comercialitzava amb el nom d'"Arena Diamante".

Recordo la impagable frase que acompanyava la propaganda d'aquest producte: "Al servicio de la mujer española". Sense comentaris.

4

4. Objectes de palma o margalló.

En els meus records també hi ha les senalles de la tia Mercè de "Cal Claro".

Mercè Gibert i Sanrromà era la germana del nostre avi patern, vivia al carrer Major, en una casa molt gran, Cal Claro. De petits ens semblava una casa molt "destartalada" i un punt misteriosa.

La tia Mercè treballava amb palma i feia senalles, estones, ventalls.....

Un dels records que en guardo de la casa on vivia, és una estesa al terrat quan hi donava el sol de ple, un gran escampall de fulles de palma, llavors l'anomenaven "llata". Calia assecar-les abans de començar a treballar-hi. Una cosa que m'agradava molt en els objectes que trenava la tia eren els dos colors que incorporava, com un roig "disgustat" i un verd indefinit. Ara, en recorda-ho, m'agradaria saber com ho tintava, com obtenia el tint, com fixava els colors, aquest saber popular i de transmissió oral que correspon al patrimoni dels bens immaterials del nostre país.

A mitjans dels anys setanta, quan jo ja portava uns anys vivint a Barcelona, li vaig demanar que em teixís amb "llata" una catifa i alguna cosa mes. Ella ja tenia una edat i feia temps que havia deixat la llata, aleshores cuidava un nen com a mitjà de subsistència. Recordo que em va costar molt convèncer-la, però finalment ho vàrem aconseguir!, em va fer una petita catifa de forma

Objectes perduts, històries oblidades

ovalada i un “revister”, una mena de tira allargada amb compartiments que penjava vertical a la paret.

El que ja no va fer eren les tires de color que tant m’agradaven.

L’Ajuntament de Bonastre, fa uns anys va regalar a cada casa un CD amb fotografies antigues del poble, en una del carrer Jesús si veu un grup de dones treballant la “llata” o palma o margalló, que ho diguis amb el nom que ho diguis ja s’entén!

Crec que la fotografia la va cedir la família de “Cal Sisquet”.

5. Recipients de canya: salers, guarda agulles, altres.

El senatxo, carregat dalt del carro, “armari viatger”, era una forma de transportar els ingredients que permetien subsistir a la vinya. Habitualment d’espart i recobert amb lona, format per dos departaments i una tapa amb tanca de corretges, evitant que el gos o un altre animal hi tingues accés. El senatxo anava i venia de la vinya cada dia acompanyant el padrí i el papa.

En el seu interior entre altres coses hi anava: una navalla plegable, una ampolla d’oli, caps de llumins, alls, pa i un recipient per guardar la sal i el pebre. Al senatxo de casa nostra, el saler era de canya de torrent, s’aprofitava el nus per disposar de dues cavitats i es tancava amb dos taps de cava.

La canya de torrent, per les seves característiques i sobretot per la seva abundància als nostres torrents, era i és un material barat a l’abast de tothom.

Realitzat amb canya a casa nostra hi havia:

- El saler del senatxo.
- El galet, per veure a galet de les ampolles
- El guarda ganxets de la mama.
- El canyís de les golfes per estendre i assecar fruits

Rosa Urpi m’ha facilitat les canyes de labors de la seva sogre, es situaven a la cintura per tal de subjectar les agulles de fer mitja, si calia recontar les minves de la mànigues.

Objectes perduts, històries oblidades

Rèplica del saler de canya.

6. Penjadors de nus de branca.

A l'estable de casa nostre fins que hi va haver el cavall, els seus guarniments es penjaven amb un penjador de branca al mateix estable.

En algun marge de pedra seca encara si poden veure, alguns encara són d'utilitat i d'altres oblidats amb el pas del temps.

6

Penjadors de branca a Cal Vicenç. 2018. Gentilesa de Rosa Urpi

7. Entreteniments infantils.

Xiulets amb pinyol d'albercoc.

Flautes, amb l'ullet de la canya.

Objectes perduts, històries oblidades

Llença projectils, amb canya llarga i sense nusos –posteriorment substituït pel canó del bolígraf BIC- Els projectils: arròs, cigrons i grans de raïm.

Sonalls amb carbasses assecades...

Xiulets de pinyol d'albercoc.

7

Projecte pel futur: Inventari d'objecte i oficis.

Pensem que un inventari seria una bona eina per mantenir en el record, la història d'objectes desapareguts; la seva forma-funció, el seu ús, qui l'havia fet?. Objectes domèstics com les cortines de redolta o els canyís per assecat fruits, el saler de canya, que l'avi se'n duia cap a la vinya..... i tants d'altres que ja reposen en l'oblit.

Per omplir de contingut aquest inventari caldria la participació de tothom. Com més objectes es puguin llistar, identificar i catalogar mes interessant pot resultar a l'hora de consultar per part de les persones interessades o per complementar algun treball escolar.

Imma Gibert i Jané

Graduada amb Arts Aplicades.

Llicenciada en Belles Arts